

Література

1. Бойчик І.М. і ін. Економіка підприємств / І.М. Бойчик і ін. – Львів, 1998. – 298 с.
2. Хлопчан М.І. Організація і планування виробництва: теорія і практика : навч. посібн. / М.І. Хлопчан, П.С. Харів, І.М. Бойчик, О.Я. Лотиш. – Тернопіль, 1996. – 419 с.
3. Економіка підприємств / за ред. В.П. Вихруща, П.С. Харіва. – Тернопіль, 1999. – 296 с.
4. Економічний аналіз діяльності промислових підприємств і об'єднань / за ред. С.І. Шкарабана, М.І. Сапачова. – Тернопіль, 1995. – 405 с.
5. Конституція України. 1996 / І. Ворст, П. Ревентлоу. Экономика фирмы : учебник. – М., 1994. – 272 с.
7. Матеріали журналу "Work – NEW", 2006. – 47 с.
8. Економіка аграрних підприємств / за ред. Андрійчук В.Г. – 2002. – 687 с.
9. Экономический анализ работы предприятий с применением АСУ. – М., 1990. – 240 с.
10. Кузьмін О.Є. Трансформація підприємств: економічна оцінка та побудова систем менеджменту : монографія / О.Є. Кузьмін, А.С. Мороз, Н.Ю. Подольчак, Р.В. Шуляр. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2005. – 335 с.

Стельмах Х.П., Кузьмин О.Е. Экономическая эффективность использования основных средств предприятий

Раскрыты роль анализа и структура основных средств, факторы, влияющие на уровень эффективности их использования. Рассмотрены проблемы эксплуатации основных средств и их значимость в производственном процессе. Эффективность использования основных средств предприятий зависит от ряда показателей. С помощью проведенных расчетов можно четко выделить важное значение основных производственных фондов в производстве, а также определить, какие из факторов несут наибольшее влияние на эффективность их использования. Основные средства являются фундаментальными в ходе создания продукции.

Ключевые слова: основные фонды, фондоотдача, фондоемкость, фонд-вооруженность.

Stelmah K.P., Kuzmin O.Ye. Economic effective use of fixed assets of enterprises

The article explores the role and structure analysis of the main factors that influence the effectiveness of their use. The problems of operating fixed assets and their value in the production process. Effective use of fixed assets of enterprises depends on a number of indicators. With the calculations carried out in the article, clearly highlight the importance of basic production assets in production, as well as determine which factors have the greatest impact on the efficiency of their use. Fixed assets are fundamental in the process of creating products.

Keywords: fixed assets, capital productivity, assets ratio, capital-labor ratio.

УДК 330.332(477)

*Пров. економіст Г.С. Стефанишин –
Інститут регіональних досліджень НАН України*

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ У ПЕРІОД КРИЗИ

Оцінено інвестиційну діяльність в Україні у період кризи. Визначено тенденції інвестиційної діяльності. Обґрунтовано основні напрями активізації інвестиційної діяльності та підвищення інвестиційної привабливості вітчизняної економіки. Встановлено, що для мінімізації наслідків фінансово-економічної кризи, підтримки інвестиційної привабливості, залучення та захисту інвестицій, сприяння надходженню інвестицій в Україну та у її регіони потрібно, поряд із стратегічними заходами з протидії і подолання наслідків світової кризи, застосовувати нестандартні заходи оперативного реагування та заходи щодо розвитку та створення необхідної інфраструктури.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, кризові явища, інвестиційна привабливість.

Світова фінансово-економічна криза, спричинена нагромадженням впродовж багатьох років дисбалансів розвитку світової економіки, виявилась унікальною як за масштабами, так і за глобальністю впливу на економічні процеси. Українська економіка, як і переважна більшість світових економік, починаючи з 2008 р., зазнала негативного впливу фінансово-економічної кризи, яку першим відчув інвестиційний комплекс країни. Держава почала втрачати надійні як внутрішні, так зовнішні джерела необхідного інвестування, що спричинило падіння виробництва, а відтак скорочення інвестиційних ресурсів держави та власних джерел інвестування у суб'єктів господарювання. Враховуючи це, а також сповільнення інвестиційної активності у світі (за даними UNCTAD протягом останніх 5 років глобальні обсяги прямих іноземних інвестицій зменшились утричі), підтримка інвестиційної привабливості, залучення та захист інвестицій було і в сьогоденні умовах фінансово-економічної кризи залишається основним питанням розвитку економіки та виходу із кризи.

Для визначення заходів, які сприяли б стабілізації розвитку економіки України, захисту і надходженню інвестицій, важливим є дослідження ситуації з фінансування основного капіталу в попередні роки. Перебіг інвестиційного процесу в Україні засвідчує значні перепади у залученні інвестицій в основний капітал (рис.).

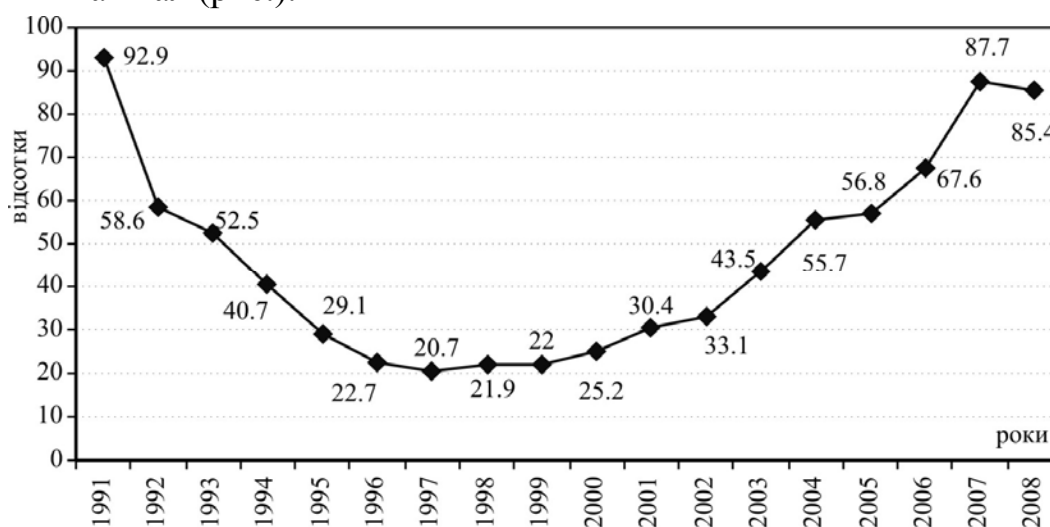

Рис. Приріст інвестицій в основний капітал (відсотків до 1990 р.)

Трансформаційна економічна криза 1991-1997 рр. призвела до значних інвестиційних втрат. Обсяги інвестицій в основний капітал, порівняно з 1990 р., значно знизились (у 1997 р. у 5 разів). Призупинення інвестиційної кризи у 1998 р. посприяло приросту інвестицій в основний капітал, який становив 6,8 %. У наступні роки зростання інвестицій відбувалося із значними перепадами. У 2002-2005 рр. темпи приросту інвестицій знижувались і тричі – у 2001, 2003 і у 2004 рр. – швидко зростали. Найбільш рекордне зростання інвестицій спостерігалось у 2003-2004 рр., причому як вітчизняних (28-31 %), так і іноземних (44-70 %). Найзначніше зниження темпів приросту інвестицій, майже у 14 разів, було у 2005 р. Приріст інвестицій в основний капітал знизився від 28 % у 2004 р. до 1,9 % у 2005 р. Тільки у 2006 р. відновились позитивна динаміка залучення інвестицій в основний капітал, яка значно

прискорила у другій половині року. У четвертому кварталі 2006 р. в економіку України надійшло 57 млрд грн вітчизняних інвестицій (60 % суми, яка надійшла за весь 2005 р. – 93 млрд грн), а чистий приріс іноземних інвестицій був такий, як за весь 2005 р. [1].

У 2007 р. інвестиції в основний капітал зросли від 125 254 млн грн у 2006 р. до 188 486 млн грн – у 2007 р. Проте їхнє зростання не сприяло подоланню істотних структурних диспропорцій промислового виробництва, які набули більш вираженої сировинної орієнтації (частка сировинних галузей у 2007 р. становила 62,6 %). Структура інвестиційних витрат залишалася мало-ефективною та неорієнтованою на реалізацію стратегічних пріоритетів економічного розвитку. Частка інвестицій в основний капітал у промисловості становила лише 38,2 % загальних капіталовкладень при тому, що динаміка інвестицій в основний капітал у промисловості у 2007 р. була в 2,5 раза вищою, ніж у 2006 р. (30,0 % проти 11,9 %). Основна частина капіталовкладень у 2007 р. була сконцентрована в металургійній та харчовій промисловості (56 % інвестицій спрямованих у переробну промисловість). У структурі інвестицій більшу частину займали (57,8 %) власні кошти підприємств та організацій. Нарощування іноземних інвестицій у 2007 р. мало стабільну тенденцію зростання, проте промислові підприємства стали менш привабливими для іноземних інвесторів. Так, якщо найбільш привабливими сферами економічної діяльності для іноземних інвесторів до 2006 р. була промисловість, насамперед переробна (25 %), то у 2007 р. – фінансова діяльність – 28,9 % надходжень (2 277,8 млн дол.), промисловість – 25,7 % (2 026,9 млн дол.), із них на виробництво неметалевої мінеральної продукції – 18,3 %, машинобудування – 1,7 %, будівництво – 9,9 % [2].

На початку 2008 р. в економіку України надійшло близько 11 млрд дол. США прямих іноземних інвестицій, що перевищувало показники 2007 р. на 25,3 % і становило 29 542,7 млн дол. США, зокрема з країн-членів Європейського Союзу – 16 912,80 млн дол. США, а це понад 75 % від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, які спрямовували нерезиденти головним чином до фінансового сектору, операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг, торгівлю та будівництво. Однак, вже у II півріччі 2008 р. рецесійні процеси у світі з обвальним падінням цін на світових товарних ринках призвели до згортання ділової активності в Україні. Експортери, які фактично втратили зовнішні ринки збуту, відповідно і скоротили своє виробництво. Розпочався відтік капіталу з України й обвалився фондовий ринок, що спровокувало дестабілізацію ситуації на валютному ринку. Внаслідок ринок банківських послуг став заблокованим, що негативно вплинуло на реальний сектор економіки, а відтак і на інвестиції. Через відсутність фінансових ресурсів та залежність економіки від експорту, Україна продемонструвала більш різкі параметри порушення макроекономічної стабільності. Падіння цін на метал, згортання експорту, підвищення вартості долара наприкінці 2008 р. та на початку 2009 р. призвели до скорочення у промисловості, будівництві, торгівлі, транспорті. Розгортання фінансової кризи, яка супроводжувалася фінансовими втратами та посиленням інвестиційних ризиків, стало найбільш відчутним на початку 2009 р., який продемонстрував глибину кризових явищ в Україні.

Згідно з даними Державного комітету статистики, у I кварталі 2009 р. ВВП країни скоротився на 20,3 %, що було одним із найгірших показників економічної динаміки в цей період у світі. Реальне скорочення обсягів інвестицій в основний капітал за цей період становило 39,5 % (порівняно зі зростанням на 10,4 % у відповідному періоді 2008 р.). Скорочення внутрішніх інвестицій не компенсувалось надходженням в Україну іноземного капіталу, приріст якого у I кварталі 2009 р. становив 1 175,5 млн дол. США, що на 63,8 % менше обсягів I кварталу попереднього року. Здебільшого, приріст іноземного капіталу в I кварталі спостерігався на підприємствах, які здійснювали фінансову діяльність (на 284,4 млн дол. США), операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям (на 236,0 млн дол. США), торгівлю, ремонт автомобілів, побутових виробів, предметів особистого вжитку (на 56,4 млн дол. США), а також на підприємствах промисловості (на 78,3 млн дол. США) [3].

Скорочення інвестиційних капіталовкладень особливо відчутно на регіональному рівні, де обсяги надходження інвестицій безпосередньо залежать від інвестиційного потенціалу регіонів. Існує велика різниця у обсягах надходження інвестицій у регіони України. За даними Держкомстату України, чільні місця за обсягом прямих іноземних інвестицій у 2008 р. посіли підприємства Києва – 13 321,5 млн дол., Харківської області – 1 599,4, Донецької – 1 508,8, Київської – 1 301,2, Дніпропетровської – 2 667,3, Одеської – 991,5, Львівської – 930,7, Запорізької – 835,6 млн дол., а також Автономної Республіки Крим – 637,6 млн дол., Найнижчі показники спостерігались у Тернопільській – 58,7 млн дол., Чернівецькій – 60,1, Кіровоградській – 63,0, Чернігівській – 94,4, Хмельницькій – 137,3, Миколаївській – 151,8, Вінницькій – 161,3, Херсонській – 171,4, Черкаській – 177,2, Житомирській – 181,3, Рівненській – 272,1 областях та м. Севастополь – 141,8 [2].

Необхідно зазначити, що інвестиційна діяльність в Україні відбувається у складних умовах, пов'язаних як із світовою фінансовою кризою, так і з певною низкою внутрішніх чинників. Враховуючи те, що залученню в інвестиційну сферу приватного національного та іноземного капіталу стримує, окрім суто економічних причин, у час кризи, політична нестабільність, недосконалість відповідного законодавства, податковий тиск на бізнес, вузькість внутрішнього ринку, інфляція, нерозвиненість виробничої та соціальної інфраструктури, недостатнє інформаційне забезпечення та низький рівень захисту інвесторів, відсутність чіткої інвестиційної політики з відповідними механізмами реалізації на державному та місцевому рівнях, нестача стимулів і механізмів для залучення інвестицій, а також сповільнення інвестиційної активності у світ, для України надзвичайно важливим є застосування радикальних заходів щодо збереження привабливості української економіки для інвесторів, підтримки інвестиційної діяльності, надходження та дієвого захисту інвестицій у період кризи. Саме тому Державні органи України розробили та реалізують комплекс заходів з протидії і подолання наслідків світової фінансово-економічної кризи, які відображені в урядовій програмі "Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток", яка орієнтована на вирішення двох завдань: по-перше, мінімізувати

негативні наслідки від світової кризи, по-друге, забезпечити вихід на траєкторію стабільного соціально-економічного розвитку в посткризовий період 2010-2012 рр. Зокрема на посткризовий період визначено, що завданням Уряду є зменшення відпливу капіталу, сприяння підвищенню рівня капіталізації національних заощаджень та обсягів прямих іноземних інвестицій в Україну, створення передумов зростання інвестицій.

На середньо- та довготермінову перспективу Уряд розробив Стратегію національної модернізації до 2020 р. Основні напрями якої побудовано так, щоб дати відповідь на кожний виклик, що стоїть перед Україною, серед яких нестабільність світової економіки загалом та окремих її складових, на тлі посилення конкуренції у напрямі залучення стратегічних інвестицій (фінансових, людських, енергетичних, продовольчих). Сьогодні національні економіки змагаються за інвестиції, шляхом створення привабливого інвестиційного клімату, найсприятливішого середовища для інвесторів, вирівнюючи розвиток регіонів та рівень життя, створення міжнародного іміджу країни як такої, що надає інвестору кращі, ніж інші країни, можливості, для України важливим на сьогодні є науково обґрунтоване визначення пріоритетних напрямів інвестування. Держава повинна визначити перспективні напрямки та об'єкти інвестування, які відповідали б державним інтересам, сприяли б швидкому подоланню економічної кризи і досягненню стабілізації та максимально спрямовували б інвестиційні ресурси на їхній розвиток. Органам регіональної влади необхідно розробити основні напрямки інвестиційної політики щодо залучення коштів під перспективні інвестиційні проекти, визначити основні пріоритети інвестування, сприяти формуванню привабливого для інвестора іміджу території. У сучасних умовах розраховувати тільки на іноземні інвестиції в економічному розвитку не варто, головне сьогодні це пошук власних ресурсів, відкриття яких дасть змогу покращити стан вітчизняної економіки. Тому потрібно створювати сприятливий інвестиційний клімат не тільки для іноземних інвесторів, але й для вітчизняних. Надаючи підприємствам з іноземними інвестиціями податкові пільги, треба надавати такі ж пільги українським підприємствам, які зайняті в аналогічних сферах діяльності і є пріоритетними у розвитку економіки України, мають стратегічне значення, надавати їм державну підтримку. І тут потрібні не тільки державні вливання, але і створення необхідної інфраструктури та юридичного забезпечення.

Як засвідчує світовий досвід, для розвитку економіки велике значення мають приватні заощадження, тому, з боку держави, повинні вживатись заходи, які орієнтовані на стимулювання приватних заощаджень, на відновлення та розвиток фінансових ринкових інститутів, які мають повернути довіру до себе і стати ефективним інструментом акумуляції національних заощаджень з метою перетворення їх у інвестиційний ресурс.

Підсумовуючи, варто зауважити, що для мінімізації наслідків фінансово-економічної кризи, підтримки інвестиційної привабливості, залучення та захисту інвестицій, сприяння надходженню інвестицій в Україну та у її регіони потрібно, поряд із стратегічними заходами з протидії і подолання наслідків світової кризи, застосовувати нестандартні заходи оперативного реагування та заходи щодо розвитку та створення необхідної інфраструктури. Ре-

алізація комплексу таких заходів сприятиме досягненню певної економічної стабілізації, і Україна, маючи у своєму розпорядженні значні активи і ресурси, залишиться привабливою для інвесторів і фінансові ресурси почнуть знову поступати в Україну.

Література

1. **Статистичний щорічник** України 2007 рік / Державний комітет статистики України / за ред. О.Г. Осауленка. – К. : Вид-во "Консультант", 2008. – 556 с.
2. **Статистичний щорічник** України 2008 рік / Державний комітет статистики України / за ред. О.Г. Осауленка. – К. : Вид-во "Консультант", 2009. – 563 с.
3. **Підсумки економічного** розвитку України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.niss.gov.ua/Monitor/>.

Стефанишин Г.С. Инвестиционная деятельность в Украине в период кризиса

Проведена оценка и определены тенденции инвестиционной деятельности. Обоснованы основные направления активизации инвестиционной деятельности и повышения инвестиционной привлекательности отечественной экономики. Установлено, что для минимизации последствий финансово-экономического кризиса, поддержки инвестиционной привлекательности, привлечения и защиты инвестиций, содействия поступлению инвестиций в Украину и в ее регионы нужно, рядом со стратегическими мероприятиями по противодействию и преодолению последствий мирового кризиса, применять нестандартные мероприятия оперативного реагирования и мероприятия по развитию и созданию необходимой инфраструктуры.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, кризисные явления, инвестиционная привлекательность.

Stefanyshyn G.S. Evaluation of investment activity in Ukraine during the crisis

The estimation of the tendency of investment activity. The main directions of intensification of investment and improve investment attractiveness of the domestic economy. It is set that for minimization of consequences of finansovo-ekonomichnoy crisis, support of investment attractiveness, bringing in and defense of investments, assistance the receipt of investments to Ukraine and it is needed in its regions, next to strategic measures on counteraction and overcoming of consequences of world crisis, to apply the non-standard measures of the operative reacting and measures on development and creation of necessary infrastructure.

Keywords: investment activity, crisis phenomena, investment attractiveness.

УДК 315(377)

Магістр Н.І. Хомишин;

доц. Ю.І. Біленко, канд. екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДОБРОБУТУ СПОЖИВАЧІВ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН ЄС ТА КРАЇН ЦСЄ

Зроблено порівняльний аналіз добробуту споживачів розвинених країн Європейського Союзу та країн пострадянського простору. Показано загальну тенденцію у структурі витрат домогосподарств, різницю в обсягах загального споживання та ВВП, а також розбіжності між приватним споживанням, державними витратами та інвестиціями в країнах Європи. Досліджено споживання споживчих та інвестиційних товарів між розвиненими країнами ЄС та країнами ЦСЄ. Показано, що структура попиту країн ЦСЄ змінюється у бік розвинених країн.

Ключові слова: добробут споживачів, структура попиту, структура витрат, споживання, споживчі та інвестиційні товари.